byggekunst i mur+betong

BILDER FRA EN UTSTILLING

AHO januar 2016

av Aina Dahle

Da Musorgskij skrev musikken med tittelen over, var han med bildene, hans venn arkitekten, allerede død. Jeg er bare sliten, har forlatt skolen, men fortsetter i mur+betong, ubeskjeden nok med å presenterer avskjedsutstillingen i første nummer av årgang 2016. Men uten tonefølge, annet enn en avskjedsforelesning. Innledningen til den ble presentert i mur+betong 4◦2015. Bilder er lett å formidle, men ikke stemningen. Varmen jeg opplevde gjennom nærværet av studenter, kollegaer, venner, familie, barn og kona og alle byggherrene som kom, var ubeskrivelig. Takk! Og alt dette skjer

mot et broket bakteppe av arbeidsløse og flyktninger både her hjemme og ute i Europa. Og spørsmålene reises: hvilke kvaliteter ønsker vi at våre omgivelser og bosteder skal ha. Å bo er å leve, er å bygge, er å bo.

I byggekunstspalten har jeg for det meste sett utover, til utlandet. Denne gangen vender jeg blikket innover, mot meg selv og egne arbeider. Det er vanskelig. Det er lettere å skrive om andre, særlig om dem som ikke lenger vandrer omkring på denne jord.

Professor Halina Dunin-Woyseth ledet forskningsavdelingen på AHO. Hun utfordret oss lærere med praksis til å skrive om og analysere egne arbeider. Jeg opplevde det som vanskelig og fortsatte å skrive om andre. Et slags selvforsvar. En redsel for å vise feil og svakheter. Jeg innser nå at det var den store feilen og den store svakheten. Det å ikke tørre. En dum feighet. Nå lar jeg bilder og tegninger tale for seg. Teksten gir faktaopplysninger, forteller mer enn den analyserer.

Derfor disse bilder fra en utstilling som fikk god mottakelse og mange lovord. Ikke rart, jeg hadde gode krefter til å velge ut disse seks arbeidene blant de 826 jobbnumre som konkurrerte om min oppmerksomhet og forstyrret min innsikt. Det var så mange hus jeg var glad i, hus jeg hadde et forhold til, en historie jeg gjerne ville fortelle. Men kurator Carsten Oeding Loly fra Institutt for form, teori og historie var etter mange samtaler med meg og Lawrence Ssekitoleko, sikker i sin sak og ga utstillingen DAHLE WORKS navn: 6 ARBEIDER. Lawrence bygget modeller, jeg skrev tekster og tiden gikk.

Det var da Magne Magler Wiggen tok grep og tilbød seg med sitt velsmurte arkitektkontor å være utstillingsarkitekt. Produsent med sterk kunstnerisk nerve og utstillingsteknisk kunnskap.

Det hører med til historien at det var Magne Magler Wiggen som foreslo samarbeidet mellom Oslo Arkitektforening og skolen: En felles avskjedsforelesning i forkant av åpningen av avskjedsutstillingen. Og slik ble det. Resten er historie.

Også det faktum at en utstillingskatalog ble trykket opp i 500 eksemplarer og at et artikkelsamlingen om arkitektur ble presentert. Artikkelsamlingen består av 116 artikler i MUR og mur+betong gjennom 29 årganger, til sammen 1648 sider.

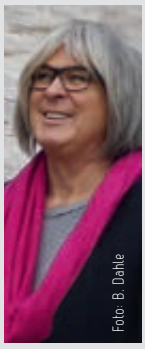
Foto: B. Dahle

Den kaleidoskopiske og kommenterende byggekunstspalten er signert Aina Dahle.
Aina er også kjent som Einar Dahle og har siden 1987 skrevet mer enn hundre arkitekturspalter i Mur/m+b. Dahle er diplomarkitekt fra ETH-Zürich, har egen praksis i Oslo, har vært professor ved AHO, Arkitektur- og designhøgskolen i Oslo og gjesteprofessor ved RWTH-Aachen. Hun reiser mye og gjerne, maler akvareller og tenker og snakker fritt og høyt: noe blir det aforismer av.

DAHLE WORKS 6 ARBEIDER – GALLERI AHO
AHO Arkitektur og designhøgskolen i Oslo

Utstillingsarkitekter:
mmw v/Claire Bay Jensen
og Hallstein Guthu for AHO
Kurator: Carsten Oeding Loly
Modeller: Lawrence Ssekitoleko

Sponsorer:
Oslo arkitektforening, AHO, NORCEM/
Heidelberg Cement Group, Backe Prosjekt,
Hille Melbye Arkitekter, Wienerberger,
Weber Leca og K Apeland

Forordet i katalogen: Et faglig testamente – den endelige svenneprøven

Utstillingen er en del av et faglig testamente, den endelige svenneprøven. Øvrige deler av testamentet er spredd utover og kan gjenfinnes i skissebøker, tegninger, akvareller, artikler, kommentarer, replikker, men også hus av ulike typer og kategorier. Noen revet. Utstillingen prøver å være representativ, men gjør ikke krav på hele sannheten. Ikke katalogen heller, men den lever videre når utstillingen er over.

Utstillingen inneholder spor av tankegods, teorigrunnlag, påstander og forsøk, undersøkelser og credo. En arkitekts bekjennelser. Katalogen er en oversikt over prosjekter som er med i utstillingen, samt fakta om verk og virke – og liv. Og at det håndverksmessige står i forgrunnen for det akademiske, at hode og hånd er knyttet til hjertet mer enn til forstanden. Jeg har alltid fabulert og filosofert. Og jeg har alltid likt Carlo Scarpas utsagn: «Å tegne er å teste tanken».

I tegningen ligger de små, de store og de mange hemmelighetene, også de du selv ikke er klar over. Tegningene rommer en hel virkelighet. Are Vesterlid ba da også om henstand når han på byggeplassen ble spurt om en løsning på et problem. Han svarte da: «Jeg må hjem til tegnebordet og sjekke med virkeligheten». I tegningen ligger premissene, bruksanvisningen, forklaringen og alle sammenhenger vertikalt og horisontalt, mellom dem knutepunktet.

Alle arkitekter har et teorigrunnlag for sitt virke, men ikke alle klar over det. Arkitekturhistorien rommer teoretiske verk som har fått betydning utover egen tid. Enkelte er kampskrift og manifest, noen om hvordan arkitekturen virker, noen hvordan arkitekturen er, andre hvordan arkitekturen burde være, enten som oppskrift (J-.N.-L. Durand) eller forbilde (Le Corbusier). Steven Holl kom til New York for første gang I 1977. Det gjorde jeg også, men vi traff hverandre først 14 år senere i Oslo, på Arkitekturdagen, og frydet oss over felles avmakt for Complexity and Contradiction in Architecture av Robert Venturi med tolkning av arkitektur som et både – og, en forklaring på betrakterens vis. Helt motsatt Le Corbusier som repre-

Avskjedsutstilling Einar Dahle
Galleri AHO 28. januar – 26. februar 2016

Om arkitektur – en utstilling om det å bygge, å bo, å tenke.
«Når du bygger ditt første hus, skal du dra langt avsted»
sa Frank Lloyd Wright. Jeg dro til Afrika.

senterer den som handler, den som gjør. I hans kampskrift Vers une Architecture blir verden mer absolutt: Et enten – eller. Det likte jeg. Men så ble jeg utdannet på ETH- Zürich på 60- tallet under Alfred Roth som den siste modernist. Beatles Yesterday og Michelle kunne ikke bøte på slikt, heller ikke Leonhard Cohens Suzanne og So Long Marianne som fulgte to år senere. Alle vuggesanger for romantiske modernister. Og her ligger også fenomenale Christian Norberg-Schulz med Intentions in Architecture og flere av hans koffertbærere og penneholdere, i spennet mellom Miles Davies og Johan Sebastian Bach. Og Louis Kahns: «Order is». Alle romantiske modernister, noen uten å vite det.

Å søke tidsånden er bortkastet. Den er du en del av på godt og vondt. Heller strekke seg etter mål som utfordrer din tanke, din økonomi og byggherrens samme. Å bygge er å forske. I gode som i dårlige tider, en arkitekt må aldri holde opp å bygge. Tegne og bygge. Alt som kan tegnes, kan bygges. Det er på samme tid en utfordring, et problem og en trøst.

Som arkitekt, forhåpentligvis også som lærer, har jeg søkt det direkte, det enkle, det ujålete. Jeg har brukt konstruksjon som et hjelpemiddel til å forme rom og bygninger og gitt lyset rom og retning. Jeg har brukt materialene, alle materialer, ikke bare mur og betong, til å gi bygningen dens uttrykk, dens tektoniske nærvær i håp om mening, på leting etter klare formale løsninger i den modernistiske tradisjon som rommer et vell av muligheter (fritt etter Kristian Gullichsen, i OAF 1991).

Martin Buber skriver i Das Dialogische Prinzip at bare den som kan si et sant 'jeg', er i stand til å si et sant 'du', er i stand til å si et sant 'vi', for så å kunne si 'det'. Det handler om å være ærlig og åpen i lære og virke. Katalogen er som utstillingen, del av en samtale mellom mange mennesker, mellom de som gjør, de som bruker, de som bygger og de som betaler og mest for alle de uskyldige: de som må se og oppleve det som ikke kan gjemmes bort: bygninger, hus og byer. Gi at det må handle om arkitektur.

Alene dette ønske kunne være mitt testamente.

LASA – å virke i betong mellom bil og båt

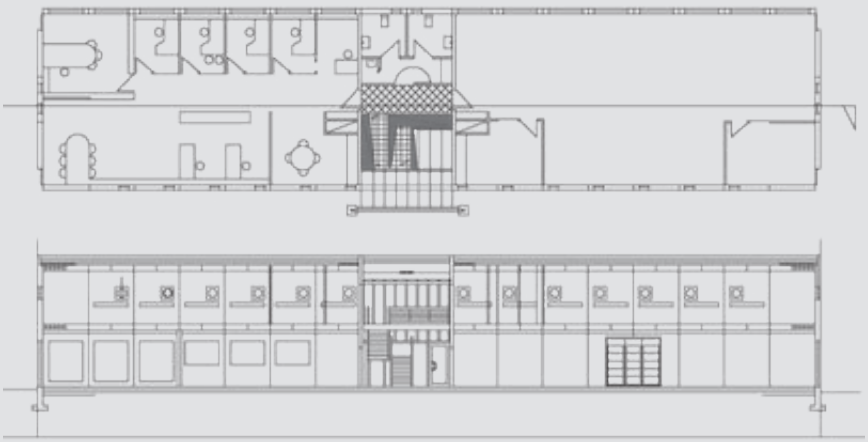

Adresse: Drammensveien 21, Oslo
Arkitekt: Einar Dahle arkitekt MNAL. Medarb.: Ragnar Osnes
RIB: Byggprosjekt AS v/Knut Stuve
Byggeår: 1984
Areal: brutto 800 m². 2 etasjer

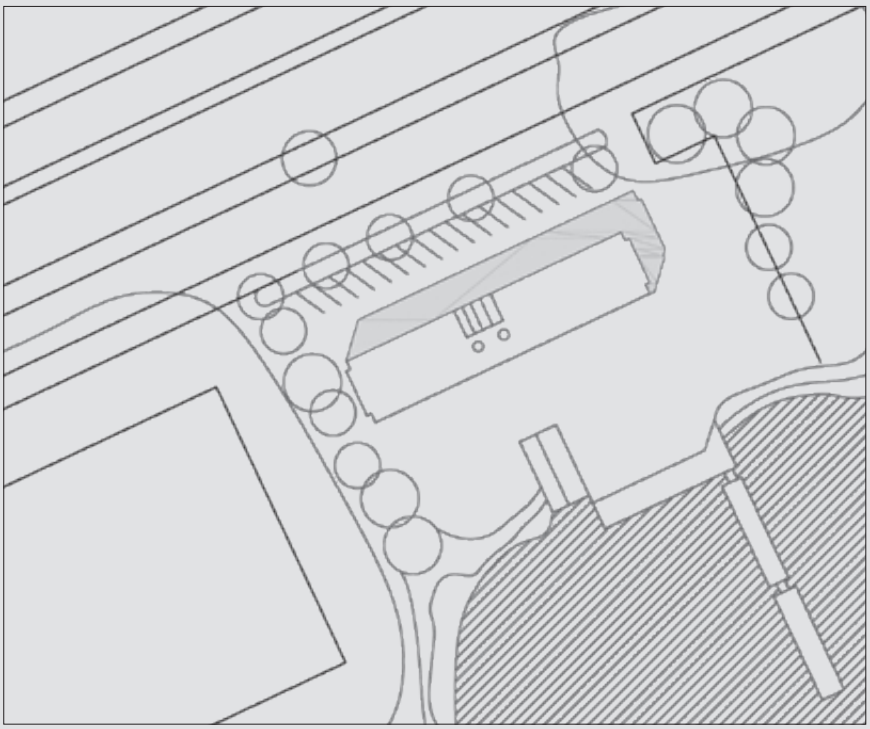

Kontor og verksted.
En totalentreprenør fikk avslag på byggesøknaden med beskjed om å finne seg en arkitekt som kunne tegne om huset med en fasade av rød, blank tegl som nabohuset til Løvenskiold Vækerø, nå svartmalt.

Entreprenøren hadde brukt meg før. Vi beholdt byggemetoden, bærende fasader av vertikale sandwichbetongelementer (2,4 x7,2 m), endret planen noe, stokket om på elementene, endret vindusutforming og rytme, skar ut et større felt ved inngang og trapp, la glass over tak og vegg, satte dansk mesterpetring i elementene på landsiden, plasserte sirkulære vinduer satt i kvadrat i fasadene og bandt fasaden sammen med en betongdrager over inngangen.

Som i barokken var det bare fornemme fasader mot veien. Vinduene her kan ikke åpnes mot trafikkstøyen. Mot kysttrafikken ble betongelementene malt og vinduene utformet med åpningsbare rammer.

Presentert:
Byggekunst 1985/nr 1.

Priser:
Betongelementprisen 1987.

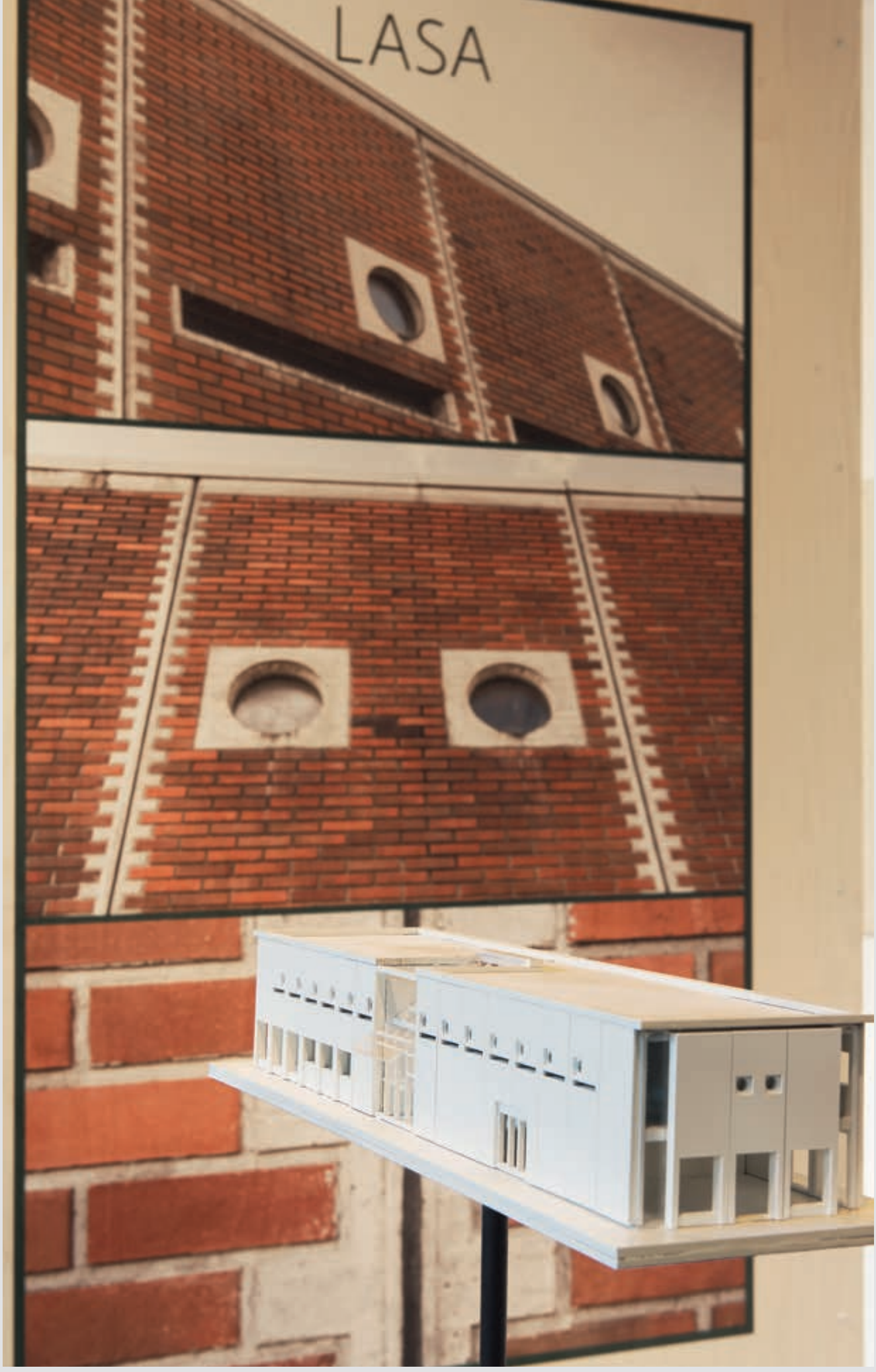
LASA

Halvorsen – å bo i mur mellom fyr

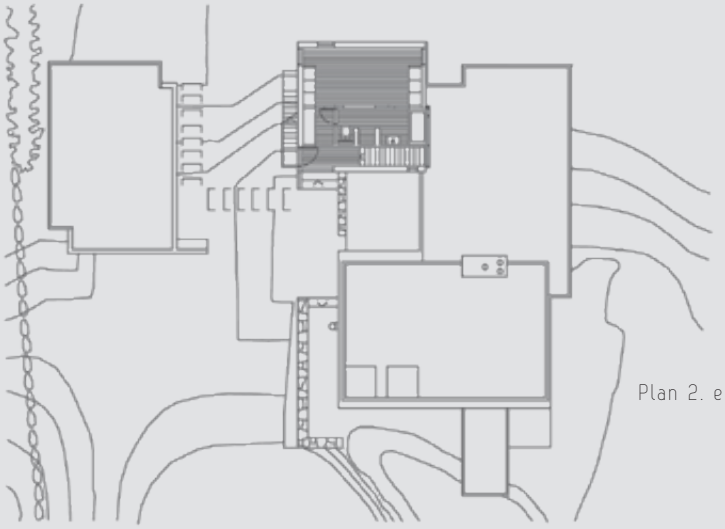

Plan 2. etasje

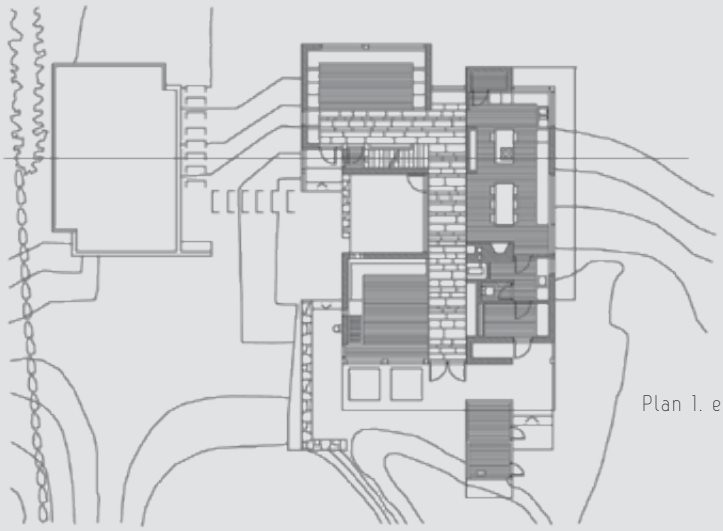

Plan 1. etasje

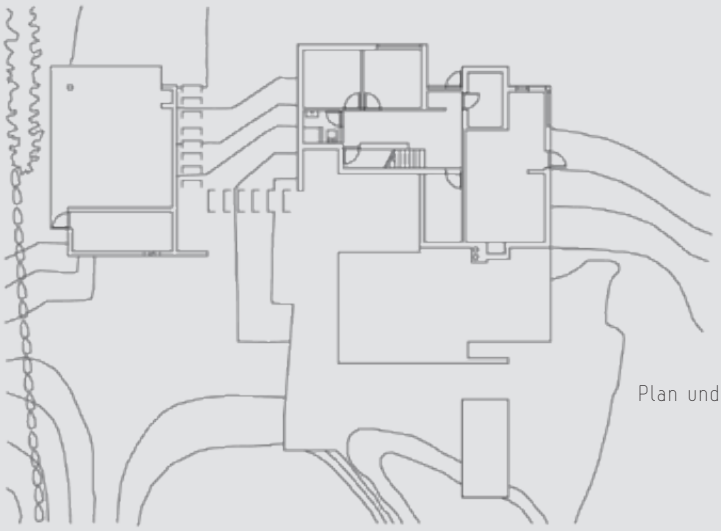

Plan underetasje

Trehuset brant i adventstormen 1992. Murhuset av lettklinkerblokker med isolert kjerne (Leca isoblokk) ble reist på de samme tuftene og plasseringen gitt av fundamentrestene.

Men derfra er alt nytt, også vandringen til utsikten og lyset og inngangen. Fra veien går man i slag frem og tilbake til man står ved døren med ryggen mot utsikten i sør. Meanderplan ute og inne.

Vel inne overraskes man at det er utsikt også mot nordøst og Larviksfjorden, deretter østover mot Svenner fyr, så sørover mot Rakkebåene og sørvest mot Jomfruland fyr. Lyset og sikten følger diagonalt gjennom huset fra nordøst til sørvest. Fra tårnets takaltan er det 360 graders fri sikt. Til sammen ses syv fyrlys fra Koster til Risør.

Betonggulv på terreng og over kjeller, trebjelkelag videre oppover. Fargen spør alle om: Villa Riise på Hamar, svarer jeg, Arne Korsmo og Sverre Aasland, 1935. Betongmaling var også brukt originalt i Stavern, men feil i underlaget krevde ny puss og da veggene skulle males etter reparasjonsarbeidene, var mørtelverket nedlagt. Keim silikatmaling ble en verdig erstatter. Innvendig er brukt gjennomfarget puss, i soverommene silikatmaling.

Priser:
Murverksprisen 2007

Adresse:	Trollveien 5, 3292 Stavern
Arkitekt:	Einar Dahle arkitekt MNAL. Medarb.: Sindre Østereng, Tor Helge Storkaas, Kurt Breitenstein, Christian Dahle
RIB:	Bobygg AS
Byggeår:	1994
Areal:	Brutto 216 m², sammensatte volum på 1, 2 og 3 etasjer

HALVORSEN

Sahlberg – å bo i tre mellom knauser og stammer

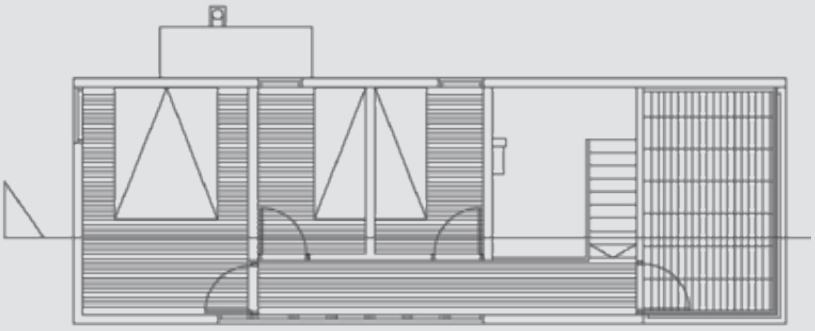

Plan 2. etasje

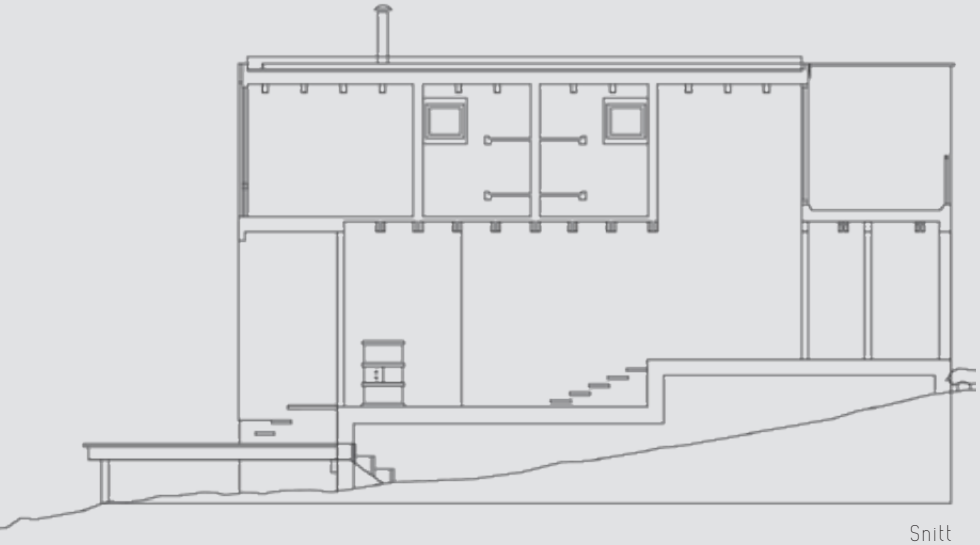

Snitt

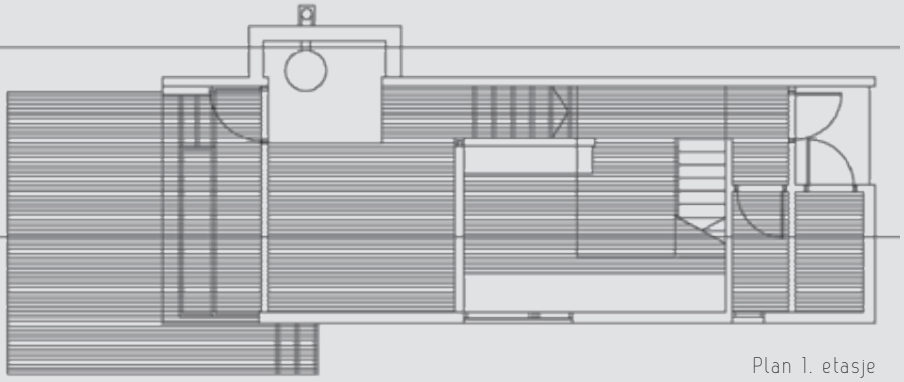

Plan 1. etasje

Erik Sahlberg jobbet for Kirkens bymisjon blant byens gateprostituerte og sammen bygget vi 'Lauras tårn' på Nadheim i Nordbygata.

Erik ønsket å bygge et tårn for seg og sin familie blant trærne i den bratte skrenten ned mot den blinkende Bunnefjorden. Lyset kommer nedenfra, ovenfra og bakfra her, alltid fra mellom trestammer.

En, trang, uisolert og mørk hytte på halvannen etasje fra 1920-årene ble revet. Den nye hytta har et like lite fotavtrykk, men to fulle etasjer. Det soves oppe og bos nede.

Adkomsten skjer fra brygga og opp bak hytta, der snur man 180 grader og går inn under en altan og et østvindu i full hyttebredde. Dette gir et lys som følger deg inn i det dobbelthøye rommet med trappen til 2. etasje, forbi kjøkkenet med spiseplassen og ned noen trinn til oppholdsdelen, til uteplassen og utsikten mot vest. Den har du, som lyset, med deg hele tiden. Løsningen lå i snittet som dirigerte planløsningen og grunnrisset.

Huset er bygget i tre og med stor egeninnsats og dugnad og konstruksjonen skjult bak weatherboard.

Adresse:	Nebba brygge, 1430 Ås
Arkitekt:	Einar Dahle arkitekt MNAL. Medarb.: Sindre Østereng
RIB:	Sivilingeniør Jan Faye
Byggeår:	1994
Areal:	50 m² over to etasjer

Berg Nåvik – å bo i tre mellom jord og himmel og trær

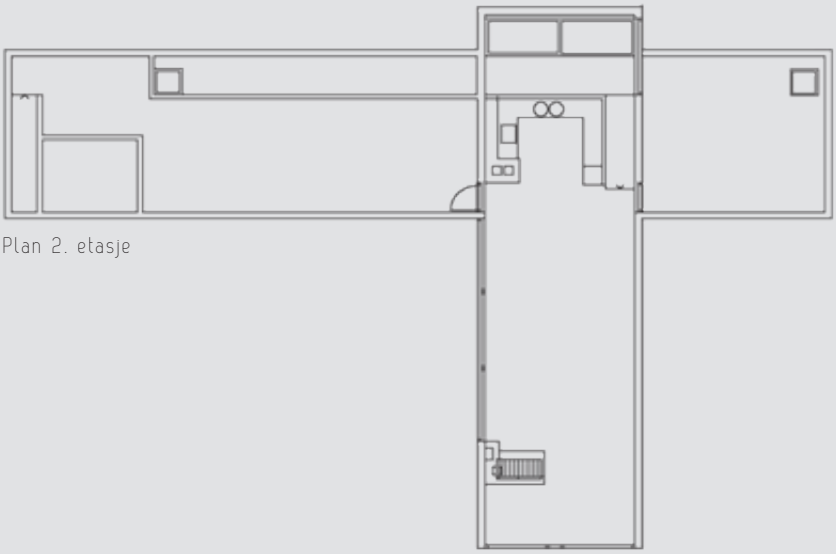

Plan 2. etasje

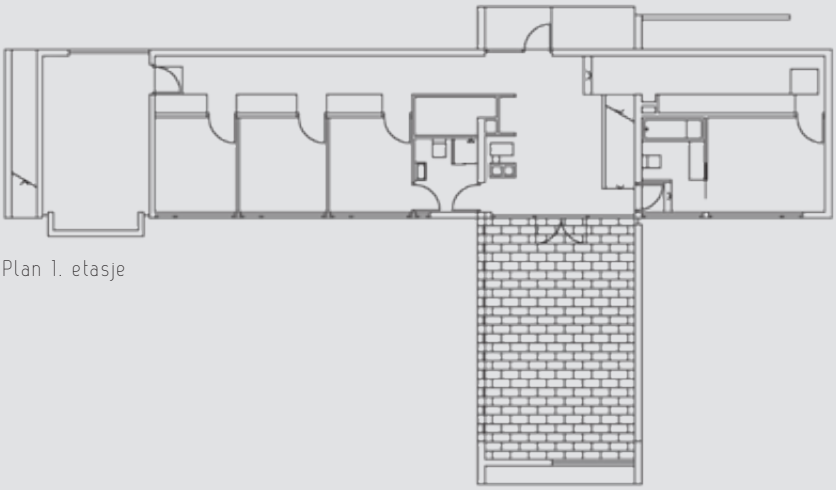

Plan 1. etasje

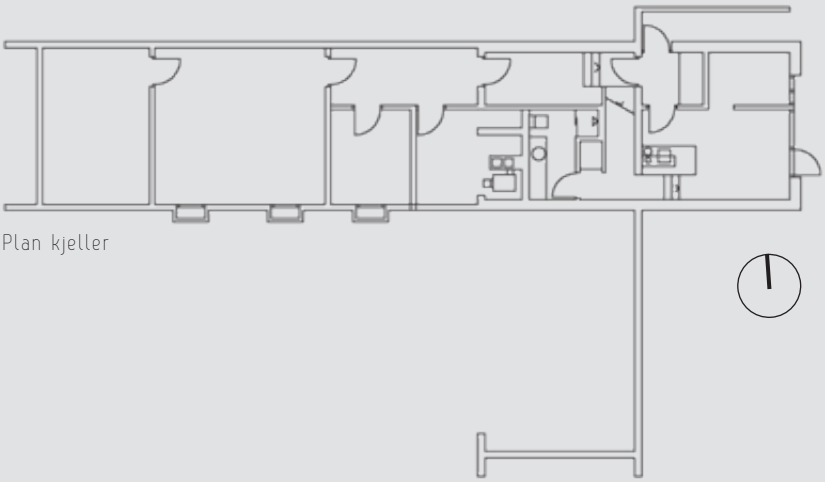

Plan kjeller

Ingeniørparet hadde kjøpt seg en liten tomt med svære trær i et skogholt der de nå eier hele. De drømte om livet under et stort skifertak. Drømmen ble transformert til et trehus som ble løftet opp i lyset på en støpt grunnmur og to betongpyloner slik at uterommene er under og over hvert sitt krysslagte parallellepiped, det ene under stuen under tak, over bakken, det andre over barnerommene under himmelen.

I motsetningen til dem på Skaugum like ved, bos det oppe blant tretoppene mens det soves nede der skogbunnen møter den kultiverte bakken i en rydning i den tette skogen. Arkitekturen ligger i snittet og grunnrisset mellom skogens trær.

Adresse:	Hanevoldveien 41, 1384 Asker
Arkitekt:	Einar Dahle og Christian Dahle – d/d/a ans. Medarb.: Kurt Breitenstein
RIB:	Dr. techn. Kristoffer Apeland AS Betongtavlen 2002
Byggeår:	2001
Areal:	338 m^2, sammensatte volum i tre og to etasjer m/kjeller

B 119 – å bo i betong mellom vegger og en african boiler

Plan 3

Snitt

Adresse: Bjørnveien 119, 0773 Oslo

Arkitekt: Einar Dahle, Christian Dahle og Kurt Breitenstein – d/d/b as
Medarb.: Joachim Dahle, Christine Engh, Ane Maja Solid

RIB: Sivilingeniør Will Arentz AS
Solenergi: Solanor AS og professor John Rekstad, UiO Fysisk institutt

Byggeår: 2005

Areal: brutto 1868 m² over to og tre etasjer

Plan 1

Boliggruppe.
Bestillingen lød på to byvillaer tilsvarende Slemdalsveien 63B. Det ble i stedet tre i betong til Backe-Prosjekt. Men Backe ombestemte seg og ville ha rekkehus i stedet. «Da får dere bare syv enheter mot elleve nå!» svarte jeg og dro på skiferie. Ved feriens slutt forelå et forslag med rekkehus, smale som Siedlung Halen, samlet om et tun med garasjer under.

Og slik ble det, riktignok bare åtte enheter, for bredden økte fra 4,4 til 5,0 m med fire avtrappede patiohus over to etasjer, ett verandahus og tre rekkehus over tre etasjer. 'Gavl' mot sør og nord og 'langfasader' mot øst og vest ga store, tette veggflater mot sol og trafikkstøy i sør, og disse ble kledd med solpaneler med væske (African boiler). Hvem har sagt at solpaneler skal vende skrått mot himmelen? I Oslo er solvinkelen mellom 6,5 og 53,5 grader, resten er matematikk.

Patiohusene har inngang fra sør, verandahuset fra nord, rekkehusene fra vest med morgenhage mot øst. Bevegelsen inn i hvert hus følger lyset.

Lenge prosjekterte vi med massivtre, men utbygger besluttet å gå for betong. Med ett var tekniske og arkitektoniske utfordringer i overgangene mellom det over og under bakken løst, samtidig som termisk masse sørget for god fyringsøkonomi med solvarme og gass til lavvarmerør i gulv. At betongen er kledd med tre er et sympatisk trekk for mange. Og billig.

Priser:
OAF-jubileumspris, NarudStokkeWiigs Miljøpris 2009, Byggherreprisen 2007, Sundts premie 2005–2006

B119

SPIKKESTAD –

løft mellom stoppested og tidligere teglverk

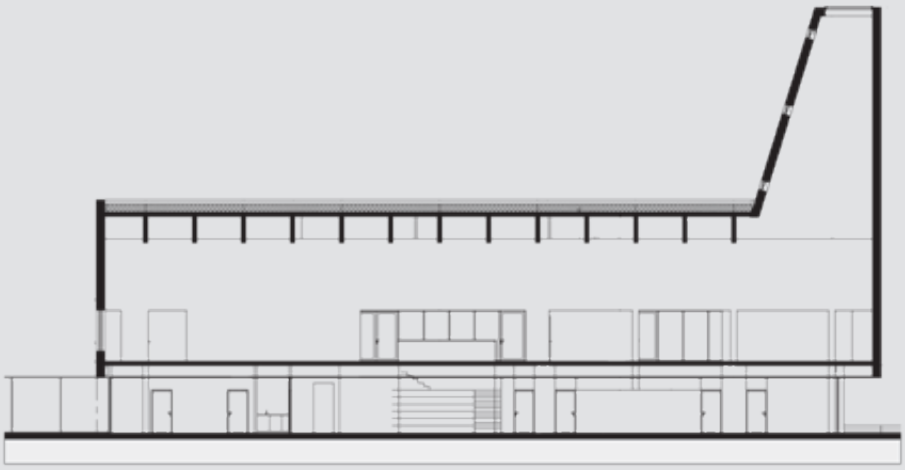

Adresse: Spikkestad torg. 3430 Spikkestad
Arkitekt: Professor Einar Dahle og Hille Melbye Arkitekter v/Kaja Melbye.
Medarb.: Joachim Midjo Andersen, Mikkel Haavaldsen og Robin Rakke
RIB: K. Apeland
Areal: brutto 1750m² over tre etasjer
Byggeår: 2015–

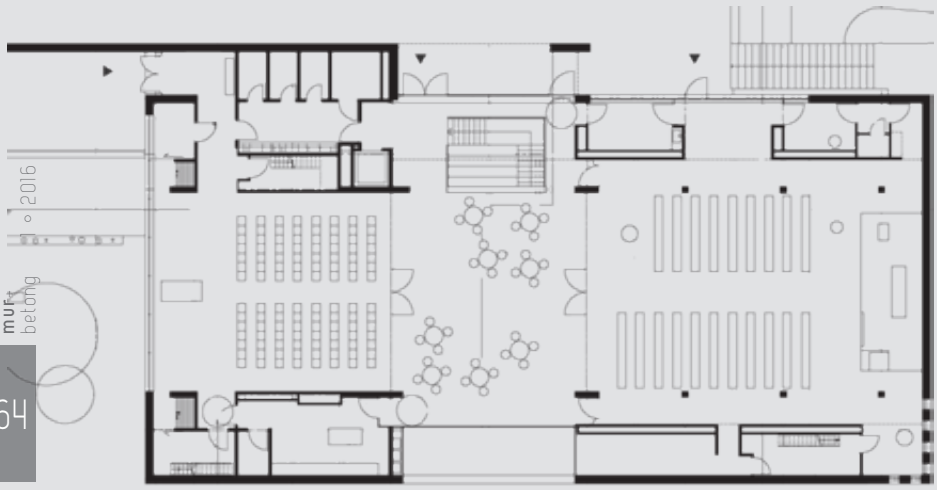

Kirke- og kultursenter.
1. premie arkitektkonkurranse 2014.
Konkurranseforslagets motto var 'LØFT'.
En svevende teglkropp over et glassvolum. Teglkroppen er løftet opp fra det tidligere sporområdet Oslo–Drammen og samler de tre funksjonene: kirke – bro (inngang) – kultur og er samtidig hus, tårn og fond mot Spikkestad torg og stasjonsområde. Glassvolumet rommer aktivitetssenter og kontorer for Røyken og Hurums menigheter.

Betongkonstruksjoner bærer husets vekter og holder huset oppe. To hoveddragere i hele husets lengde definerer rommenes indre grense, bærer bjelker og dekker som krager ut og holder teglveggen oppe. Teglstein bæres av stålåk fra de samme betongbjelker. Bak den samlende ytterveggen av tegl åpenbarer hybriden seg gjennom åpenhet i konstruksjon, funksjon og uttrykk.

Huset fremstår som en reminisens av Spikkestad teglverk med sin ringovn som brant tegl til Kunstnernes hus i Oslo og Åssiden kirke i Drammen. Men som hybrid inneholder huset både det hellige kirkerommet og det profane kulturrommet som kan brukes samtidig, da skyvedørene på hver side av broen har akustisk dempning og avstand nok med en buffersone.

Presentert:
mur+betong 2•2014

LØFT